

เที่ยวไปในสยาม

● ภู เชียงดาว เรื่อง/ภาพ

ชีวิต...สายน้ำของ

1

และ...ความเปลี่ยนแปลง

2

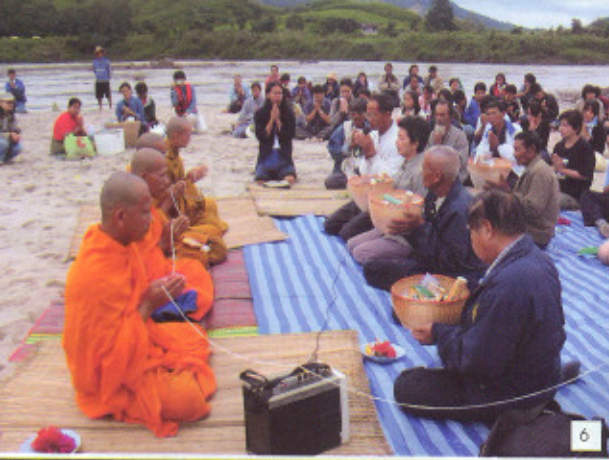
4

3

5

6

8

9

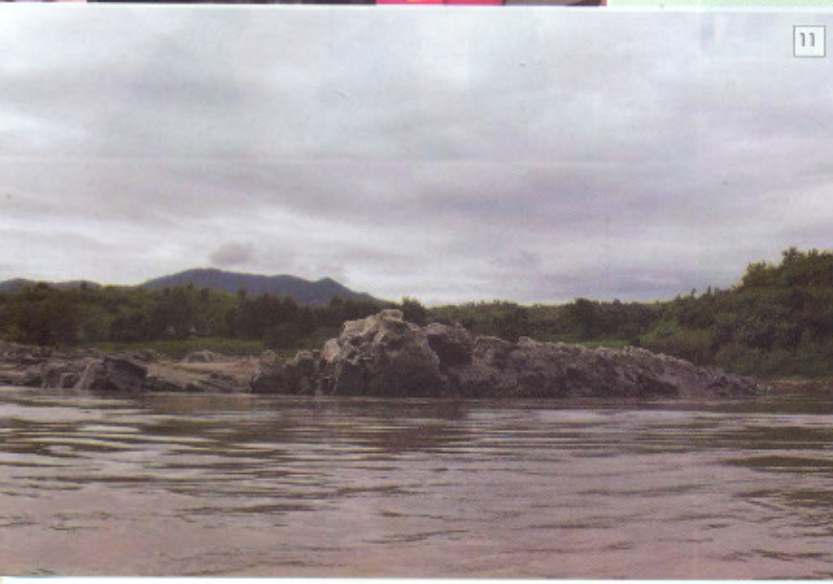

7

10

1. นักเดินทางกำลังทยอยลงเรือที่ท่าเรือเชียงของ
2. ปลาบึก สัญลักษณ์ของอำเภอเชียงของ
3. คนจากทั่วสารทิศรวมพลกันที่แก่งกลางแม่น้ำโขง
4. การปลูกผักพื้นบ้านริมฝั่งโขงมีให้เห็นทั่วไป
5. ยืนอยู่ตรงท่าเรือเชียงของจะมองเห็นชุมชนของพวักฝั่งลาวเด่นชัด
6. พิธีสืบทอดา-ขอมมาแม่น้ำโขง
7. การเดินจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นสู่ยุคสมัย
8. เดือนใจ ดีเทศน์ ส.ว.เชียงราย กำลังสนทนากับแม่เผ่าชาวไทลื้อ

11

9. สาวสวมใส่ชุดไทลื้อยืนต้อนรับที่ศูนย์ทอผ้าบ้านหาดน้อย
10. ผ้าทอมือลวดลายไทลื้อที่ได้รับรางวัลพระราชทาน
11. แกะแก่งกลางแม่น้ำโขงที่กลุ่มนักลงทูนต้องการระเบิด เพื่อให้เรือสินค้าขนาดใหญ่ผ่าน
12. เด็กน้อยในชุดไทลื้อกำลังยืนยิ้มสดใส

12

1.

ใกล้ตีนดอยสุเทพ ของเมืองเชียงใหม่

เช้าวัน เรานัดพบกันที่ร้านสุดสะแนน ...ร้านเล็ก ๆ หากเป็นศูนย์รวมของกลุ่มศิลปินวาดรูป นักดนตรี นักคิด นักเขียน รวมทั้งเหล่านักศึกษาและนักกิจกรรม ทุกคนต่างชอบแวะเวียนกันมาที่นี่

พอแดดสาย เรา-เก่าชีวิตกับมวลมิตรที่คุ้นเคยกันดี ก็เริ่มออกเดินทางโดยรถตู้ เป็นการเดินทางที่เต็มไปด้วยความมุ่งมั่น บรรยากาศรายรอบสองข้างทางจึงดูสดชื่นรื่นรมย์ไปทั่ว

บนความคดเคี้ยวสูงชันของถนนสายดอยสะเก็ด-เชียงราย ปกคลุมไปด้วยแมกไม้ขุนเขาเขียว บางช่วงผมมองเห็นดอกขี้เหล็กเหลืองบานสะพรั่งแซมสลับกับดงไร่ข้าวโพดบนเนินเขา ครั้นพอเข้าใกล้เขตชุมชน ผมมองเห็นฟ่อนข้าวที่เพิ่งเก็บเกี่ยววางกอง ๆ ไว้บนตอซัง เป็นภาพทุ่งนาสีทองที่เปล่งงาม ผ่านไปอีกโค้งถนน มองเห็นสวนส้ม ลิ้นจี่ ไร่ถั่ว ก่อนผ่านเข้าไปในชุมชนเก่าแก่ จึงมองเห็นบ้านเก่าทรงล้านนาและตึกสูงสลัดฉากกันไปมา ...นี่เป็นฉากแรกของการเดินทางในครั้งนี่

แต่เมื่อละสายตาหันหน้าเข้ามาข้างในรถ...กลับมองเห็น เขา-กวีที่ชื่อแสงดาว ศรัทธามั่น และไพฑูรย์พรหมวิจิตร กวีผู้เชี่ยวชาญโคลงล้านนา นั่งอยู่เบาะหน้า เขากำลังเขียนบทกวีอยู่กับความนิ่งงัน...

จริงสิ ชีวิตเรากำลังสัญจรไปเยือนเชียงของ อำเภอเล็ก ๆ ของเชียงราย ที่หลายคนบอกว่าเป็นเมืองที่ชุกชอนความสงบ ความสมณะ และความเรียบง่ายเอาไว้ตามตรอกซอกซอยของชุมชนท้องถิ่น และที่สำคัญ เป็นอำเภอที่ยังดำรงเอาไว้ซึ่งวิถีของคนที่อยู่กับสายน้ำของ หรือสายน้ำโขงนั้นมานาน

2.

ผมรู้สึกตื่นเต้นกว่าคนอื่น เนื่องจากการเดินทางมาเยือนเชียงของเป็นครั้งแรกในชีวิต ครั้นพอถึงจุดหมายปลายทาง ยิ่งทำให้ผมรู้สึกว่าภาพที่มองเห็นนั้นช่างคล้ายภาพวาดที่เคยสัมผัสต้องและจ้องมองมาก่อนอย่างไรอย่างนั้น

เย็นย่ำวันนั้น...ผมกับกวีล้านนาหนุ่ม นั่งปลดปล่อยอารมณ์อยู่ตรงนั้น

'ร้านต้มมิละ' ริมน้ำโขง ของอำเภอเชียงของ

จังหวัดเชียงราย

เป็นเรือนไม้โบราณ กึ่งร้านอาหารกึ่งเกสต์เฮาส์ และรีสอร์ทผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงได้อย่างกลมกลืนงดงาม

ไพฑูรย์แนะนำให้รู้จักคุณวราวุฒิ เจ้าของร้าน ก่อนที่จะนำเบียร์เย็น ๆ พร้อมเมล็ดถั่วโรยเกลือมาบริการให้พร้อมด้วยรอยยิ้ม ผมมีความรู้สึกอบอุ่นเหมือนตั้งญาติมิตรที่คุ้นเคยกันมาก่อน

"พี่วัชระ ข้ามไปฝั่งลาวหลายวันแล้ว ยังไม่กลับมา..." เธอบอกกับเรา เมื่อถามถึงแฟนหนุ่มของเธอ

"ต้มมิละ ชื่อแปลกดี..." ผมเยยออกมาเบา ๆ

หลังจากนั้น ใครคนหนึ่งบอกกับผมว่า...ต้มมิละเป็นชื่อชนเผ่าดั้งเดิมในแถบลุ่มน้ำโขง และอยู่ในรัฐฉานตอนใต้ และแถวเชียงตุง ยังใช้ชื่อต้มมิละกันอยู่ และเมื่อค้นในเอกสารโบราณ จึงรู้ว่าเป็นกลุ่มชนเผ่าละ ละ ละว่า หรือว่า นั่นเอง

ปัจจุบัน กร่อนเสียงหายไปสองตัว ต้มมิ หายไปจึงเหลือเพียง ละ หรือ ละวะ

ว่ากันว่า ชนเผ่านี้อยู่ในกลุ่มชนชาติขแมร์ หรือขอม บรรยากาศห้วงยามนั้น เย็นระรื่นชื่นเย็น...มองออกไปนอกกระเบื้องร้าน สายน้ำโขงกั้นกลางอยู่เบื้องหน้า ไกลออกไปอีกฟากฝั่งหนึ่ง...มองเห็นบ้านเรือนสีขาวตั้งกระจัดกระจายบนเนินเขา ดูแล้วคล้ายภาพเขียน คล้ายจิตรกรกำลังแตะแต้มสีขาวบนผืนดอยที่รกรกร่ำด้วยผืนป่าสีเขียวสด

"...สดขาวเหมือนดอกเสี้ยวป่า" ผมรำพึงกับตัวเอง "นั่นละ...เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ของประเทศลาว..." กวีล้านนาบอกกับผม

เสียงเรอยนต์แล่นทวนน้ำขึ้นไปทางเหนือริมฝั่งลาว คลื่นน้ำกระเพื่อมกระทบฝั่ง...ก่อนราบเรียบเอื่อยไหลช้าดังเดิม ผมจึงมองไปฟากฝั่งลาวอีกครั้งหนึ่ง...มองเห็นควันสีขาวล่องลอยอ้อยอิ่งเหนือหลังคาบ้าน ก่อนจางหายไปในาากาศ ที่น้องลาวคงกำลังก่อไฟทำกับข้าวมือแลงกันแล้ว...ผมครุ่นรำพึง

ความหม่นมืดเริ่มคลี่คลุมพื้นที่สองฝั่งโขง แสงไฟเริ่มส่องแสงสว่างแววมยุ่กลางชุมชนฟากฝั่งลาว งามดังแสงหิ่งห้อยกะพริบวิบแวมกลางดงไม้

ผมหันกลับมาในร้านต้มมิละ เมื่อคุณวัชระ หลิว-พงศ์สวัสดิ์ เจ้าของร้าน ที่เพิ่งนั่งเรือข้ามฟากมาจากฝั่งลาว กำลังนั่งนิ่งและครุ่นคิด...

ชาวบ้านใกล้บ้านหาดบ้าย กำลังพื่อนต้อนรับผู้มาเยือน

หญิงใกล้บ้านหาดบ้าย กับใบหน้าที่ว่าเรรังสโต

"เชียงของ ตอนนี่เปลี่ยนไปมาก..." เขาเอ่ยออกมา ในความเงียบ

เขาบอกว่า เพียงสิบกว่าปีผ่าน บางสิ่งบางอย่าง เริ่มเปลี่ยนหายไปไม่เหมือนเดิม

แล้วภาพในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2530 ก็พลันฉายแสง แจ่มชัดในความทรงจำ...

เขาเป็นคนครึ่ง...มาจากแคนใต้ แต่กลับต้องมนตร์เสน่ห์ของ เชียงของ จนยากจะหวนคืนกลับ

จริงหรือไม่ว่า เพราะชีวิตชอบการเดินทางไกล จึงชอบ แสวงหาการเรียนรู้ใหม่ ๆ เขาจึงเที่ยวท่องไปด้วยจักรยานคู่ชีพ บินไปหลายพื้นที่บนแผ่นดินไทย จนสุดท้าย มาพบเชียงของ ...เมืองเล็ก ๆ ที่สงบและเงียบงามในวัฒนธรรมล้านนา

"สงบ และบริสุทธิ์มาก..." เขาเอ่ยออกมาเบา ๆ

เขาบอกว่า ก่อนนั้นเชียงของนั้น 95% มีแต่จักรยาน รถมอเตอร์ไซด์มีเพียงสี่ห้าคัน รถยนต์ยังไม่ต้องพูดถึง จะมีให้เห็นก็แต่รถขนส่งน้ำมันเท่านั้น ที่นาน ๆ จะเข้ามาครั้งหนึ่ง

"มีครั้งหนึ่ง ผมกลับไปบ้าน ขับมอเตอร์ไซด์ ป้ายทะเบียนกรุงเทพฯ ขับขึ้นมาเรื่อย ๆ ผ่านเด่นชัย แพร่ จนมาถึงเชียงของ ช่วงนั้นทุกคนที่ขึ้นมาแวะขอคู่กันด้วยความตื่นเต้น" เขาหัวเราะกับภาพความหลังครั้งเก่า

"แต่ที่สำคัญ...ผู้คนที่นั่นมีน้ำใจตมามาก เชื่อไหมว่า เมื่อก่อนคนทั้งอำเภอเชียงของ เรารู้จักมักคุ้นกันหมด... แต่พอมาถึงตอนนี้...ไม่ค่อยรู้จักกันแล้ว" เขาบอกกับผม

คงจริงดังว่า เมื่อเวลาเปลี่ยน ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเริ่มเปลี่ยนตาม

พักหลัง เขาจึงชอบแบกจักรยานข้ามฟากไปฝั่งลาว เพื่อบินไปในหมู่บ้านลึกเข้าไปข้างใน ผมไม่รู้ทำไมเขาถึงชอบเดินทางไปฟากฝั่งลาว หรือว่าบางทีเขากำลังค้นหาบางสิ่งที่เรียกขานข้างในให้เขาท่องเที่ยวไปในดินแดนสงบ

ยิ่งยามเย็นข่าวว่าจะมีโครงการพัฒนาแม่น้ำโขง มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำโขงตอนบนของจีน มีการระเบิดแก่งในน้ำโขง เพียงเพื่อเปิดทางให้เรือสินค้าลำใหญ่ของจีนล่องผ่าน ยิ่งทำให้หลาย ๆ คนที่รู้สึกหวาดหวั่นในความคิดของมนุษย์ที่เฝ้าฝันพยายามทำลายธรรมชาติ เพื่อความทะยานอยากที่ไม่รู้จักสิ้นสุด...

3.

'แม่น้ำโขง' หรือ 'แม่น้ำของ' ที่ทุกคนที่นี่เรียกขานกัน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของการพัฒนา

'ครูตี' หรือ นีวัฒน์ ร้อยแก้ว ครูบ้านนอกที่เป็นคนเชียงของโดยกำเนิด แต่สุดท้าย จำต้องลาออกจากครู เพื่อมาต่อสู้เคียงคู่กับพี่น้องชาวบ้าน ให้หวนกลับมาปกป้องรักษาแม่น้ำโขง... แม่น้ำแห่งชีวิตของผู้คนที่นั่นมายาวนาน

ปัจจุบัน เขาเป็นประธานกลุ่มรักษ์เชียงของ เขาบอกว่า ที่ผ่านมารายงานวิจัยของรัฐ ไม่ได้ตอบสนองคนท้องถิ่นเลย โดยเฉพาะรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของรัฐที่ผ่านมานั้นไม่เป็นจริงเลย สถานการณ์ขณะนี้ โครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐที่ถาโถมลงมา จะมุ่งไปทำลายระบบนิเวศของแม่น้ำโขง ทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

"คนภายนอกที่ไม่เคยได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำสายนี้ต่างไม่เห็นความสำคัญ นอกจากไม่เห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์แล้ว บางคนยังละเลยที่จะมองเห็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาของคนท้องถิ่นด้วย" เขาเอ่ยออกมาด้วยน้ำเสียงจริงจัง

งานวิจัยชาวบ้าน จึงเกิดขึ้นโดยชาวบ้านจำนวน 13 หมู่บ้าน ที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณพรมแดนไทย-ลาว ทางตอนบนของอำเภอเชียงของและอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ให้ชาวบ้านเป็นนักวิจัย ซึ่งเป็นผู้ที่รู้ในเรื่องราวต่าง ๆ โดยผ่านวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำโขงมายาวนาน

"จรรยาบรรณในธรรมชาติและความเท่าเทียมกันของมนุษย์" นั่นคือเสียงย้ำเตือนของเขา...ครุฑี่...ลูกผู้ชายสายน้ำโขง

4.

เมื่อผมหันมานั่งฟังพ่ออุ้ยเสาร์ ระวังศรี ผู้เฒ่าคนหาปลาในแม่น้ำโขงมาตั้งแต่ยังหนุ่มแน่น จนบัดนี้ ชีวิตผ่านพ้นมาจนถึงวัย 74 ปี และกลับมาเป็นนักวิจัยชาวบ้าน เรื่องการหาปลา บอกเล่าให้ฟังด้วยน้ำเสียงหม่นเศร้า...

"มันไม่เหมือนเดิมแล้ว มันเปลี่ยนไปหมด น้ำมันขึ้นมันลงผิดปกติ ทำให้หาปลาไม่ได้ จากเมื่อก่อนออกไปหาปลาครั้งหนึ่งได้เยอะจนเต็มคันรถ แต่มาช่วงหลังนี้ ได้เพียง 2 กิโลเท่านั้น แต่ก็ต้องไป เพราะมันเป็นอาชีพ ถ้าไม่ไปลูกเมียก็อดตาย..." อุ้ยเสาร์ ระวังศรี ผู้เฒ่าหาปลาเมื่อถูกถามว่า เป็นเพราะอะไรจึงเป็นเช่นนี้?

"...อาจจะเป็นเพราะการระเบิดแก่ง ทำให้น้ำมันเชี่ยวแรง เตียน้ำขึ้นเตี้ยแห้ง ปลาอยู่ไม่ได้" ผู้เฒ่าคนหาปลาเอ่ยออกมาด้วยน้ำเสียงเบา ๆ

หากใครได้ไปเยือนเชียงของ จะรับรู้ว่...วิถีชีวิตของผู้คนที่นี่จะมีอาชีพทางการเกษตรกรรมอยู่ 2 อย่างพร้อมกัน พื้นที่ราบลุ่มกว้างไกล มีการทำนา ทำสวน ส่วนผู้คนที่มียานเรือนอยู่ริมฝั่งโขง มีการทำประมงพื้นบ้านที่สำคัญ ชีวิตผู้คนที่อยู่ริมฝั่งต่างมีความผูกพันกับแม่น้ำโขง ไม่ว่าพวกฝั่งเชียงของของไทยหรือฝั่งลาว บริเวณบ้านห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ทุกคนต่างใช้ชีวิตพึ่งพากันและกันมาโดยตลอด

พวกเขามีอาชีพหลัก คือ การหาปลา เก็บโก เก็บเตา และทำเกษตรริมโขง รวมไปถึงคนหาปลาและคนขับเรือ

รับจ้างขนส่งสินค้าข้ามไปมาระหว่างไทย-ลาว และนำเรื่อนำนักท่องเที่ยวล่องแม่น้ำโขง พวกเขาต่างใช้ชีวิต และใช้ประโยชน์จากแม่น้ำโขงมายาวนาน

พ่ออุ้ยเสาร์ ก็เป็นอีกคนหนึ่ง ที่ใช้ชีวิตอยู่กับสายน้ำโขงมาเนิ่นนานกว่า 50 ปี ได้บอกเล่าว่า นอกจากทำสวน ทำไร่แล้ว อาชีพหาปลา เป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับครอบครัวมากที่สุด

คนหาปลาในบริเวณอำเภอเชียงของ จะมีการรวมกลุ่มกัน 3-4 คน แต่ละคนล้วนเป็นเครือญาติกัน เอาเรือขึ้นไปหาปลาขายให้กับพ่อค้า บางคนมารับซื้อไปขายที่เชียงใหม่ ครั้งหนึ่งได้เงินประมาณ 5,000 บาทต่อคน

พ่ออุ้ยเสาร์ ยังบอกเล่าอีกว่า ก่อนนั้น แกเคยขับเรือขึ้นทวนน้ำโขงไปทางตอนเหนือ เข้าไปถึงเขตพม่า จนมีความสนิทสนมผูกพันกับคนพม่าที่นั่น เมื่อขึ้นไปหาปลาแต่ละครั้ง แกจะใช้เวลาหาปลาอยู่ที่นั่นนาน 7-10 วัน

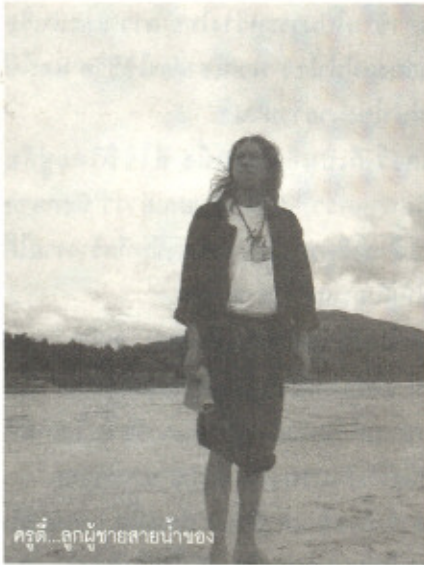
การหาปลา ไม่ยุ่งยากอะไร อาศัยความสัมพันธ์ทำความคุ้นเคยกับคนท้องถิ่นแถบนั้น รวมถึงมิตรสหายคนลาว คนพม่าตามลำน้ำ เมื่อถึงเวลามืดค่ำ ก็จอดเรือริมฝั่งตั้งเพิงพักง่าย ๆ เพื่ออาศัยพักผ่อนหลับนอนชั่วคราวเมื่อหาปลามาได้ก็แบ่งปันกันกิน

เมื่อรับรู้เรื่องราวชีวิตของพ่ออุ้ยเสาร์คนนี้แล้วทำให้ผมนึกไปถึงเรื่องราวของชายเฒ่าผู้ชอบตกปลาในห้วงทะเลลึก ของ เออร์เนส เฮมมิงเวย์ นักเขียนรางวัลโนเบล มีบางอย่างช่างคล้ายคลึงกัน คือเป็นการต่อสู้กับห้วงลึกของจิตใจ เพียงแต่ว่าชีวิตของพ่ออุ้ยเสาร์เป็นเรื่องที่ยังคงเคลื่อนไหว อยู่ในโลกของความจริง

5.

การเดินทางขึ้นไปหาปลาในทางตอนบนของแม่น้ำโขงในห้วงขณะนี้ไม่มีอีกแล้ว คนหาปลาบอกว่า มันเสี่ยงอันตราย และที่สำคัญ...ปลาทางตอนเหนือของแม่น้ำโขงนั้นลดลง อีกทั้งเรือขนาดใหญ่ที่ล่องลงมาจากจีน ทำให้เกิดกระแสน้ำเชี่ยวแรง จนทำให้เรือหาปลาซึ่งลำเล็กต้องล่มจมลง

หลังจากที่มีการระเบิดแก่งแม่น้ำโขง เพื่อการเดินทางเรือพาณิชย์จากจีน จนทำให้สามารถเดินเรือขนาด 300 ตัน ลงมาถึงเชียงแสนในขณะนี้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำโขงเป็นอย่างมาก

ครุฑ...ถูกผู้ชายสายน้ำของ

ภาพผ่านทุ่งนาสองข้างทางระหว่างไปเชียงของ

ในรายงานวิจัยชาวบ้าน ได้สรุปถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศแม่น้ำโขงเอาไว้ว่า ระบบนิเวศถูกทำลาย แม่น้ำเปลี่ยนแปลง สายน้ำเชี่ยวแรงผิดปกติ และกระแสน้ำขึ้นลงทำให้เกิดน้ำท่วม น้ำแห้ง กระแสน้ำไหลเปลี่ยนทิศทาง ทำให้ตลิ่งถูกกัดเซาะพังทลายลง

และที่สำคัญ--ทำให้แหล่งอาหารของผู้คนที่นี่ต้องสูญหายไป ไม่ว่า 'แก่ง' หรือ 'คก' ซึ่งเป็นแหล่งหาปลาที่สำคัญที่สุด ถูกตะกอนทรายทับถม ทำให้เกิดการตื่นเขิน หันตอนทรายถูกพัดหายไปใช้ทำการเพาะปลูกพืชผักริมน้ำไม่ได้

โดยเฉพาะ 'โก' สำหรับน้ำจืด ที่ขึ้นตามหาดหินและผาในแม่น้ำโขง ซึ่งชาวบ้านทั้งฝั่งไทยฝั่งลาว พากันไป 'จกโก' เก็บมาบริโภค และนำไปขายทำรายได้ให้กับครอบครัว ได้เงินประมาณ 300-500 บาทต่อวัน แต่ตอนนี้ต้องแห้งตายหายไป เพราะกระแสน้ำเปลี่ยนแปลง ตอนนี้ต้องไปซื้อจากที่อื่นมากินแทน

'แก่ง' ถือว่าเป็นฝ่ายธรรมชาติที่ช่วยชะลอความเร็ว ความแรงของสายน้ำ เป็นแหล่งอาหารมากมายหลายชนิดของพวกเราแถบนี้

"ทำไมรัฐต้องทำลายแก่งด้วย มันเหมือนกับว่ารัฐกำลังทำลายชีวิตเราด้วย..." เสียงของนักวิจัยชาวบ้านบนควาญในวันนั้น...

6.

เป็นเช้าที่ครึกครื้นตื่นเต้นอีกเช้าหนึ่ง เมื่อยินเสียงร้องเรียกให้ผู้คนที่ครั้งร้อยชีวิต ทอยลงเรือหางยาว

ที่จอดรอรับตรงท่าเรือเชียงของ ผู้คนจากทั่วสารทิศ ไม่ว่าจะเหนือ กลาง อีสาน ได้ แม้กระทั่งคนต่างชาติต่างถิ่นแดนไกล ก็เข้าร่วมกิจกรรมนี้

'รวมพลคนรักแม่น้ำโขง' ที่คนทั่วโลกต่างรู้จักกันดี ในนามแม่น้ำนานาชาติ ที่ไหลลงมาจากเทือกเขาสูงที่ธิเบต ก่อนไหลผ่านจีน พม่า ลาว ไทย เขมร ก่อนลงไปหลอมรวมเป็นหนึ่งเดียวกับทะเลฝั่งเวียดนาม

ดังนั้น การเดินทางโดยเรือกว่า 40 ลำ เพื่อเล่นทวนน้ำขึ้นไปทางตอนเหนือของอำเภอเชียงของในครั้งนี้ จึงเหมือนการเดินทางที่เชื่อมร้อยความคิด จิตวิญญาณของคนหลายเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ว่า ทุกคนล้วนมีความรัก ความห่วงใย และสัมพันธ์กับสายน้ำสายนี้

ธงสีเขียวที่เขียนถ้อยคำ 'เฮฮากับแม่น้ำของ' โบกสะบัดไปทุกลำเรือ ย้อนเลาะไปตามเกาะแก่งน้อยใหญ่ สีหน้าดวงตาทุกคนดูสดใสและมีความหวัง ภาพผ่านสองข้างทางที่ผมพยายามเก็บจับเอาไว้ในความทรงจำ

ภาพเด็กชายสองคนกำลังทอดแหหาปลา ภาพหญิงชาวบ้านกำลังใช้บัวรดน้ำผักพื้นบ้านริมหาด ภาพสายน้ำเชี่ยวกระแทกกระทั้นเกาะแก่งแตกเป็นฟองผอยสีขาวดังสำลีส นานหลายนานร่วมชั่วโมง เรือทุกลำจอดเทียบเกาะกลางน้ำโขง เพื่อทำพิธีบูชาแม่แม่น้ำ ทั้งร่วมกันให้คำมั่นสัญญาว่าจะร่วมกันพิทักษ์รักษาแม่น้ำโขง ก่อนที่ทุกอย่างจะเปลี่ยนไป

เป็นภาพที่งดงามยิ่ง เมื่อทุกคนนำดวงดอกไม้ไปรยลงสู่แม่น้ำที่สำคัญและยิ่งใหญ่

หลังจากนั้น เรานั่งเรือย้อนขึ้นไปที่ชุมชนบ้านหาดบ้าย ชุมชนไทลื้อ ไทเขิน ที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของอำเภอเชียงของ 'หาดบ้ายสวรรค์ สัมพันธ์กลุ่มศีล พื้นดินชุ่มน้ำ ชูวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ้าซิ่นไทลื้อ เลื่องลือสาวงาม' คือคำขวัญของชุมชนแห่งนี้ ซึ่งทำให้มองเห็นภาพวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างแจ่มชัด

ว่ากันว่า เดิมชาวไทลื้อไทเขินกลุ่มนี้ อาศัยอยู่ใน แคว้นสิบสองปันนา ต่อมาได้พากันอพยพลงมาทางตอนล่าง โดยกลุ่มหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เชียงใหม่ กลุ่มหนึ่งอพยพมาอยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำโขง ริมฝั่งแม่น้ำโขงของ สปป.ลาว

ในห้วงสงครามอินโดจีน ไทย-ฝรั่งเศส ระหว่าง พ.ศ. 2480-2486 จนทำให้วิถีชีวิตคนกลุ่มนี้เปลี่ยนไป และได้ย้ายอพยพมาอยู่ที่บ้านหาดบ้ายตั้งแต่นั้นมา

ผมแหวะตุลุ่มทอผ้าฝ้ายลายไทลื้อ ที่ตั้งอยู่ริมฝั่งโขง หลายคนพิมพ์้าออกมาเมื่อเห็นฝีมือของคนหาดบ้าย ซึ่งไม่น่าแปลกใจเลยว่า ทำไมกลุ่มทอผ้าบ้านหาดบ้าย จึงได้รับรางวัลมากมาย รวมไปถึงการได้รับพระราชทานรางวัลดีเด่น จากการประกวดผ้าทอ ผ้าซิ่น ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

เมื่ออยู่ในบริเวณวัด ผู้คนต่างนั่งและจ้องมองการแสดงวัฒนธรรมไทลื้อด้วยความสนใจ ยิ่งยามที่หญิงสาวชาวไทลื้อคนหนึ่งออกมารำรำกั้ววัดแกว่งดาบไปมา ดูอ่อนหวานและกล้าแกร่งผสมผสานกัน

จริงสิ ทุกคนที่นี่ล้วนมีอัธยาศัยดี ร่าเริง พูดจาภาษาถิ่นของตน และที่สำคัญ มีการแต่งกายด้วยผ้าทอผ้าซิ่นไทลื้อที่มีลวดลายงดงามเป็นเอกลักษณ์ของตน อีกทั้งยังมีการร่ำรำ 'ซิ่นลื้อ' ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ใครบางคนกระซิบบอกว่า บางทีอาจจะหลงเหลือที่บ้านหาดบ้ายเพียงแห่งเดียว

ครั้งผมมานั่งพูดคุยกับแม่เฒ่าคนหนึ่ง กลับยิ้มน้ำเสียงหดหู่และเศร้าหมอง

แม่เฒ่าบอกผมว่า ใช้ชีวิตอยู่ที่หาดบ้ายมานานแล้ว

ทุกคนต่างมีลูกมีหลานเต็มบ้านเต็มเมือง จนปัจจุบันมีจำนวนผู้คนทั้งหมดกว่าพันคน ทว่าเมื่อเอ่ยถาม ทำให้รับรู้ว่าคุณคนส่วนใหญ่ยังไม่มีสัญชาติไทย เพียงเพราะว่าทางรัฐมองคนกลุ่มนี้เป็นเพียงชนพื้นเมืองอพยพ

"เด็ก ๆ ที่รำฟ้อนกันนั้น ไม่มีสัญชาติไทยกันสักคนแม่เอง จนเดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ได้เป็นคนไทย ทั้งที่หมู่เขาก็มีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนกับพี่น้องคนไทยทั่ว ๆ ไป" แม่เฒ่าตัดพ้อกับผม จนทำให้ผมรู้สึกอึ้งและปวดแปลบเมื่อยินข่าวเช่นนั้น

คงเหมือนกับที่ อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม บอกกับคนหาดบ้ายในวันนั้นว่า รัฐยังมองเรื่องคน เรื่องระบบรัฐชาติเพียงมิติเดียว หวาดกลัวการถูกแก่งแย่งรุกราน แต่ไม่ได้มองถึงระบบความคิดความเชื่อในวิถีชีวิต ทั้ง ๆ ที่ทุกเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ต่างมีจารีต มีกฎเกณฑ์ ปกครองดูแลกันมานานนับร้อยนับพันปี ก่อนที่จะมีรัฐชาติเสียอีก

แล้วมันจะเป็นเช่นนี้ไปอีกนานเท่าใด...ผมรำพึงกับตัวเอง

7.

บ้ายคล้อย...แดดอ่อนแรง ผมล่ำล่ำมิ่งมิตร ผู้คนท้องถิ่นบ้านหาดบ้าย ไต่ไปตามถนนที่เลาะเลียบบ้านน้ำโขง ผมหันมามองสายน้ำที่ไหลเรียบเอื่อยช้า แล้วเกิดความรู้สึกบางอย่างลึก ๆ ในใจ

ใจหนึ่ง--ผมรู้สึกอึดอัดและตื่นตันในความคิดความมุ่งมั่น ที่ร่วมกันรักษาสายน้ำชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนที่นี่ อีกใจหนึ่งรู้สึกประหวั่นพรั่นพรึง...กับความเปลี่ยนแปลงที่กำลังรุกคืบเข้ามา พร้อมกับความวุ่นวาย ความโลภ ความไม่เป็นธรรมที่กำลังเกิดขึ้นกับเชียงของ

"แท้จริงแล้ว...มนุษย์ไม่ได้ยิ่งใหญ่เกินกว่าธรรมชาติ เป็นเพียงฝุ่นทรายเล็ก ๆ บนโลก...เพียงแค่นั้น" ผมครุ่นรำพึงกับตัวเอง...

ข้อมูลการเดินทาง

เชียงของ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเชียงราย นอกจากมีการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นริมฝั่งโขงแล้ว ในช่วงหลังสงกรานต์ของทุกปี จะมีประเพณีการล่ำปลาบึกในแม่น้ำโขงซึ่งหาดูได้ยาก สามารถเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง ที่สถานีขนส่งหมอชิต มีรถประจำทางจากกรุงเทพฯ-เชียงของ-เชียงราย หรือสนใจติดต่อคุณนิวัฒน์ ร้อยแก้ว ประธานกลุ่มรักษ์เชียงของ ได้ที่ 62 ม.8 บ้านเวียงแก้ว อ.เชียงของ จ.เชียงราย โทรศัพท์ 0-5365-5607

